

MÂTÜRÎDÎ DÜŞÜNCE SİSTEMİNİN DAYANDIĞI TEMEL TASAVVURLAR

GELENEĞİN İNKİŞAFINDAN GELECEĞİN İNŞASINA

Editör: EMİNE ÖĞÜK

ilâhiyât 601

© MAKGRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.

*Mâtürîdî Düşünce Sisteminin Dayandığı Temel Tasavvurlar
-Geleneğin İnkışafından Geleceğin İnşasma-*

Editör: EMİNE ÖĞÜK

ISBN 978-625-7404-12-9

1. Baskı: Haziran 2021

Sertifika No: 44396

Mizanpaj: TAVOOS

Sayfa Düzeni: TAVOOS

Kapak: MAKGRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.

Baskı: Ayrıntı Basım Yay. ve Mat. Hiz. San. Tic. A.Ş.

Matbaa Sertifika No: 49599

ilâhiyât

Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4 Çankaya / Ankara

Tel: (0312) 439 01 69 Faks: (0312) 439 01 68

ilahiyatyayin@gmail.com

ALLAH'A CİSİM İSNADININ MÂTÜRÎDÎ EKSENİNDE DEĞERLENDİRMESİ

Ahmet ÖZDEMİR

DOÇ. DR., TOKAT GAZİOSMANPAŞA Ü. İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ

Teşbih ve tecsime düşme endişesi İslam ulemasını Allah hakkında konuşurken daha dikkatli olmaya sevk etmiştir. Mâtürîdî de o endişeyi taşıyanlardan birisidir. Onun, aklî izahlara diğer beyanlarında çokça yer vermiş olmasına rağmen Allah hakkında görüş beyan ederken, daha dikkatli davrandığı, itikadî bir sapmaya yol açabilecek ifadelerden kaçındığı görülmektedir. Mâtürîdî'ye göre cisim, duyular alemindeki varlığı ekseninde ve üç boyutlu şeyin adı olarak düşünüldüğünde bunun Allah hakkında kullanılması mümkün değildir. Çünkü bu tür ifadeler yaratılmışlığın yani sonradan meydana gelmenin belirteleridir.¹ Öte yandan ona göre Allah'ı yaratılmış varlıkların özelliklerinden tenzih etmek tevhid ilkesinin bir gereğidir.²

¹ Ebû Mansûr el- Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd* (İstanbul: İSAM Yayınları, 14. baskım, 2019), 116.

² Hulusi Arslan, "İspat ve Tenzih Açısından İmam Mâtürîdî'nin Tevhid Anlayışı ve Delilleri", *İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdiyye Geleneği*, ed. Hülya Alper (İstanbul: İFAV, 2018), 66.

Mâtürîdî'nin Allah'a cisim isnadı hakkında bazı uzuvların yaratıcıya nispet edilmesiyle ilgili ayetlere getirdiği yorumlar da bu cihette olmuştur. Örneğin ayette geçen³ “vech=yüz” ifadesiyle Allah'ın kendisinin kastedildiği kanaatini⁴ dile getirmiştir. “Ayn=göz” ile ilgili de benzer şeyleri söylemek mümkündür. Ona göre ayetlerde⁵ farklı bağlamlarda yer alan bu kelime, Allah'ın takdiri ve koruması,⁶ bilgisi dahilinde ve gözetimi altında olması⁷ anlamlarına gelmektedir. İlgili ayetlerle alakalı yorumlarında müfessirlerin değerlendirmelerinin de bu minval üzere olduğunu söylemiştir.

Yine ayetlerde⁸ ifadesini bulan “yed=el” kelimesini izah etme bağlamında ortaya koymuş olduğu yorumunda bu kelimeyi Allah'ın, vefa gösteren müminlere bunun karşılığını vermesi şeklinde görüş beyan etmiştir. Kelimenin ihtiva ettiği uhrevî anlamdaki bu karşılığının yanında dünyevî veçhesine de değinmiştir. Allah'ın müminlere yardım etmesi ve Hz. Peygamber'e biat edenleri başarılı kılması şeklindeki yorum⁹ bu amaca yönelik olarak onun tarafından ortaya konmuştur.

Yine Mâtürîdî, Allah'a cisim isnat edilmesiyle alakalı olarak Kur'an'da yer alan ve Allah'ın gökleri ve yeri tutmasından bahseden ayeti¹⁰, onların yok olup gitmesine Allah'ın engel olması şeklinde yorumlamıştır. Dolayısıyla Allah'tan daha güçlü olan, yeri ve gökleri büyük bir sistemin parçası olarak varlıklarını sürdürmeye muvaffak kılan O'ndan başka bir varlık yoktur.¹¹

³ Kasas 28/88.

⁴ Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, thk. Ahmet Vanlıoğlu (İstanbul: Mizan, 2005), 11/91.

⁵ Tâhâ 20/39; Tûr 52/48; Kamer 54/14.

⁶ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 14/234.

⁷ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 9/196; 14/185.

⁸ Fetih 48/10.

⁹ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 14/20-21-

¹⁰ Fâtır 35/41.

¹¹ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 12/53.

Aynı şekilde o, birçok ayette yer aldığı şekliyle¹² Allah'ın kuluna yakın olmasının mekân olarak algılanamayacağı bunun, yardım etmek suretiyle kuluna destek olması şeklinde düşünülmesi gerektiği kanaatindedir.¹³ Dolayısıyla ona göre, şerefli kılmak, seçkin kulları arasına dahil etmek, başarılı kılmak, rahmet ve ihsanda bulunmak, doğru yola ulaştırmak gibi manalarda kullanılırsa Allah'ın kullarına yakın olarak nitelendirilmesi mümkündür,¹⁴

Sonuç

Görülen odur ki insanlar, bizzat gördükleri nesnelere hareketle değerlendirmeler yapmaktadırlar. Allah hakkında da durum bu şekildedir. Halbuki Allah'ın, yaratıcı olması nedeniyle yarattıklarına benzemeyeceği aşikardır. Dünya ve içindekiler O'nun yarattıklarından sadece küçük bir kısmıdır. O nedenle yaratıcıyı bu kadar dar bir alana hapsedmek O'nun büyüklüğü ile bağdaşmaz. Diğer taraftan Allah hakkında O'nun bir cismi vardır ya da yoktur demekten ziyade Allah'ın varlığıyla ilgili daha farklı bir boyutun olabileceği fakat bunun dünya algımızla anlaşılmasının mümkün olamayacağı da düşünülmelidir.

Doğrusu Mâtürîdî'nin Allah'a cisim isnat edilmesi noktasında ihtiyatlı bir tavır sergilediğini söylemek mümkündür. Ulemanın ekserisi de zaten böyle bir yolu takip etmiştir. Özellikle ilk dönem alimleri için bunu rahatlıkla söyleyebiliriz. O, Kur'an'da geçen ve Allah'a nispet edilen yed, vech, ayn gibi kavramların ise bizzat şahit olduğumuz nesnelere yapıdan ziyade Allah'ın kendisini, gücünü ve kullarına yardım/destek olması anlamlarını ifade ettiği kanaatindedir.

¹² Bakara 2/186; Enfâl 8/24; Hûd 11/61; Kâf 50/16; Vâkıa 56/85; Mücâdele 58/7.

¹³ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 14/99.

¹⁴ Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, 228-229.

Kaynakça

- Arslan, Hulusi. "İspat ve Tenzih Açısından İmam Mâtürîdî'nin Tevhid Anlayışı ve Delilleri". *İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdiyye Geleneği*. ed. Hülya Alper. 47-82. İstanbul: İFAV, 2018.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr. *Kitâbü't-Tevhîd*. İstanbul: İSAM Yayınları, 14. basım, 2019.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr. *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*. thk. Ahmet Vanlıoğlu. İstanbul: Mizan, 2005.